

1/2013 Sofia

HELSINGIN KAUPUNGINMUSEON ASIAKASLEHTI
HELSINGFORS STADSMUSEUMS KUNDTIDNING

Lähtökohtana lempipaikat
Hulluna Helsinkiin -näyttely

Luurankoja Senaatintorilla
Osteologi Helsingin vanhalla hautausmaalla

Lentävä lautanen Helsingissä
Kuva-arkiston merkillisin otos

12

Viime syksynä Senaatintorilla seisoj pitkään valkoinen telttä, jonka suojassa kaupunginmuseon arkeologit tutkivat Helsingin vanhaa hautausmaata.

Kuva: Helsingin kaupunginmuseo / Sakari Kiuru

15

I Helsingin kyrkby finns ett välbevarat sockenmagasin från år 1825 som hyser ett äkta hembygdsmuseum – alldeles intill Helsingfors.

Foto: Helsingfors stadsmuseum / Sakari Kiuru

16

Pienellä mittarilla hyllynkulmassa on tärkeä tehtävä kokoelmakeskuksessa museoesineiden vakaiden säilytysolojen takaajana.

Kuva: Helsingin kaupunginmuseo / Ira Launiala

- 04 Hulluna Helsinkiin
- 08 Lasten kaupunki Sederholmin talossa
- 11 Wappu vuosisadan takaa
- 12 Vanhat luut kertovat
- 15 Ett museum i rampljuset
- 16 Kokoelmakeskusten kuulumisia
- 18 Tutkijan työpöydältä
- 20 Uutisia
- 22 Brief in English
- 23 Tapahtumakalenteri tammi–elokuu 2013
- 24 Museot ja näyttelyt

Tulevaisuus ei näytä samalta kuin menneisyys

Antoisa kaksoisjuhlavuosi – Helsinki maailman designpääkaupunkina ja samalla 200 vuotta Suomen pääkaupunkina – oli juhlaa myös kaupunginmuseolle: hienot näyttelyt tarjosivat elokuvahistoriaa, muotoiluharvinaisuuksia ja lähiöarkea, historiallinen kahvila pursui asiakkaita, upea porrashuonekirja ja arkeologiset kaivaukset Senaatintorilla herättivät suurta kiinnostusta ja vuosi huipentui Lasten kaupungin avajaisiin.

Juhlien mentyä koetamme jälleen hahmottaa museon tehtäviä nopeasti muuttuvassa maailmassa. Mitä ainutlaatuista museot voivat tarjota? Miksi ihmisten tulisi olla kiinnostuneita museoista? Tehdäänpö työtä museossa vai sen ulkopuolella? Keskitytäänkö kokoelmiin vai ihmisiin? Kysymyksiä on enemmän kuin vastauksia, mutta olennaista on ymmärtää, että tulevaisuus ei näytä samalta kuin menneisyys.

Kesän korvalla avaamme museon päärakennuksessa Sofiankadulla *Hulluna Helsinkiin* -näyttelyn, joka on

esillä kolmisen vuotta ennen museon muuttoa Elefantti-kortteliin. Näyttely tarjoaa Helsingin historiasta selkeän yleisesityksen, jollaista tarvitsevat monet museokävijät, erityisesti matkailijat ja koululaiset.

Näyttelyn yhtenä aiheena ovat Helsingin merkitykselliset paikat, jotka on valittu kaupunkilaisille suunnatun kyselyn tuhannen vastauksen perusteella. Tämä on esimerkki siitä, miten museo voi ottaa uudella tavalla kansalaiset mukaan toimintaansa, ja myös yksi monista mahdollisista vastauksista edellä esitettyihin museoiden tulevaisuutta koskeviin kysymyksiin.

Tervetuloa rakentamaan tulevaisuuden museota kanssamme!

Tiina Merisalo
museonjohtaja

**Kansalaiset
mukaan museon
toimintaan!**

**Medborgare,
ta del i museets
verksamhet!**

Framtiden är inte lik det förflutna

Det digra dubbla jubileumsåret – Helsingfors var världens designhuvudstad och firade samtidigt sina 200 år som Finlands huvudstad – var en fest också för stadsmuseet: man erbjöd fina utställningar om filmhistoria, designrariteter och förortsvardag, det vimlade folk i det historiska kaféet, de arkeologiska utgrävningarna på Senatstorget och den praktfulla boken om trapphus väckte stort intresse, och som den sista höjdpunkten öppnades Barnens stad.

Efter festen försöker vi igen skissera museets uppgifter i den snabbt förändrande världen. Vad är det unika som endast museerna kan bjuda på? Varför borde människorna intressera sig för museerna? Borde man arbeta inom eller utanför museet? Borde man fokusera sig i samlingarna eller människorna? Det finns fler frågor än svar, men det väsentliga är att förstå att framtiden inte är lik det förflutna.

I början av sommaren öppnas en ny utställning *Galen i Helsingfors* i museets huvudbyggnad vid Sofiegatan. Den ska hållas öppen i ungefär tre år, tills museet flyt-

tar till kvarteret Elefanten. Utställningen erbjuder en tydlig översikt om Helsingfors historia, vilket behövs av många museibesökare, särskilt turister och skolelever.

Ett tema i utställningen är de mest betydelsefulla platserna i staden. De har valts efter ett tusental svar som helsingforsborna gav i museets enkät. Detta är ett exempel på hur vi kan göra medborgarna delaktiga i museets verksamhet på ett nytt sätt. Det är också ett möjligt svar på de frågor som ovan ställdes om museernas framtid.

Välkommen till att bygga framtidens museum med oss!

Tiina Merisalo
museidirektör

Hulluna Helsinkiin

HELSINGIN KAUPUNGINMUSEO / VOLKER VON BONIN 1960

Suomenlinna on helsinkiläisille rakas kesäretkikohde, jonka sotaisia ja synkkä menneisyys unohtuu auringonpaisteessa.

Kesäkuussa Sofiankadulla avautuvassa uudessa näyttelyssä Helsingin menneisyydestä ja helsinkiläisten rakkaimmista paikoista kerrotaan kaupunkilaisten tarinoiden kautta.

TEKSTI: JARI HARJU, TUTKIJA

Matka Helsingin historiaan alkaa tästä päivästä. Helsinkiläiset istuvat kuumana kesäpäivänä syömään jäätelöä Tuomiokirkon portaille nauttien Eteläsataman kauniista merimaisemasta ja seuraten turistien hyörinää Aleksanterin patsaan juurella. Toria reunustavat empirerakennukset kahden vuosisadan takaa ovat monille niin tuttuja, että katse mittailee niiden julkisivuja lähes välinpitämättömästi. Senaattorilla historia on osa kaupunkilaisten arkipäivää. Tämä kokemus on *Hulluna Helsinkiin* -näyttelyn lähtökohta.

Helsinkiläisten mielipaikat lähtökohtana

Näyttelykävijät pääsevät tutustumaan kaupunkilaisten lempipaikkoihin, joita kaupunginmuseo keväällä 2012 kysyi helsinkiläisiltä. Pyysimme ihmisiä antamaan lyhyet perustelut vastauksilleen. Yli tuhannen vastauksen joukosta nousivat esiin kaikille kaupunkilaisille yhteiset julkiset paikat kuten Kaivopuisto, Suomenlinna tai Kauppatori. Moni perusteli valintansa sillä, että näissä paikoissa kaupungin historia on aistittavissa.

Historialliset, muistoilla ja merkityksillä ladatut miljööt ovat helsinkiläisten arjen maisemaa.

HELSINGIN KAUPUNGINMUSEO / VOLKER VON BONIN 1979

Suomenlinna huokuu historiaa ja oikeaan tunnelmaan virittäytyneenä siellä voi nähdä entisajan ihmisten kulkevan. Meren ja luonnon läsnäolo rauhoittaa ja matka sinne irtaannuttaa arjesta.

Useiden lempipaikkojen merkitys avautuu vastaajan oman henkilöhistorian kautta. Moni helsinkiläinen valitsi mielipaikakseen lähiseudun puiston, oman kotikadun tai kaupunginosan. Muutamalle vastaajalle rakkain paikka kaupungissa oli oma koti. Haluamme tuoda esille Hulluna Helsinkiin -näyttelyssä myös tämän yksityisen puolen. Kotiseuturakkaus ei ole pelkästään maaseudulla tai pikkukaupungissa asuvien etuoikeus.

Käymme Alppipuistossa joka kesä piknikillä, hiettelemässä frisbeetä ja nauttimassa kesästä. Talvella laskemme mäkeä. Lampien vieressä istuessa on ihanan rauhallista ja lempeää. Kertakaikkisen kaunis paikka keskellä Helsinkiä.

Olemme valinneet kyselyn tulosten pohjalta esittelykohteet näyttelyyn, jossa kaupunkilaisten myönteiset ja nostalgiset muistot saavat rinnalleen myös tummempia sävyjä. Suomenlinna on muutakin kuin kesäviikonloppujen aurinkoinen retkikohde, kun tarkasteluun otetaan myös saaren menneisyys. Suljettu linnoitusmaantieli omaa elämäänsä Helsingin kupeessa aina 1970-luvulle saakka, jolloin se avautui kokonaan siviileille. Saaren menneisyys vankileirinä vuoden 1918 sisällissodan jälkeen liittyy yhteen Helsingin ja koko Suomen historian synkimmistä vaiheista.

Hulluna Helsinkiin -näyttelyssä esitämme myös uusinta tutkimustietoa Helsingin historiasta ja sen keskeisistä paikoista. Kaupunginmuseo teki syksyllä 2012 arkeologisen kaivauksen Senaatintorilla. Torikiveyksen alta kaivetut vanhan hautausmaan luurangot antavat asiantuntijoiden välityksellä runsaasti uutta tietoa kaupungin ja kaupunkilaisten historiasta 1600–1700-luvulla. Senaatintori kaupungin historiallisena keskustana ja empirekaupungin sydämenä on saanut itseioikeutetusti paikan näyttelyssä.

Kaupunkilaisten tarinoita

Nykypäivän kaupunkilaisten rinnalla menneisyyden helsinkiläiset saavat äänensä kuuluviin näyttelyssä. Olemme valinneet kaksitoista kaupunkilaista kertomaan tarinaa Helsingin kehityksestä alkuvuosikymmenten pienestä

Helsingin rannat ovat ihmisille tärkeitä. Auringonottoa avantouinnin jälkeen Taivallahdessa.

HELSINGIN KAUPUNGINMUSEO/VOLKER VON BONIN

Linnanmäki sijoittuu hyvin helsinkiläisten mielipaikkojen listalla. Italialaisia kisavieraita vedenneitohallissa vuonna 1952.

Monen kaupunkilaisen lempipaikka on oma koti. Kuvassa on herra Laitisen koti, Vaasankatu 17.

HELSINGIN KAUPUNGINMUSEO / KARI HAKU 1970

Taiteilija Aarne Nopsanen piirsi 1952 Helsingin olympialaisia varten värikkään turistikartan, joka jäi aikoinaan julkaisematta.

HELSINGIN KAUPUNGINMUSEO / MICHAEL VON ZICHT 1864

Hulluna Helsinkiin -näyttely avaa kaupungin historian erilaisten ihmisten elämäntilanteiden ja silmännäkijäkuvausten kautta. Yksi tarina vie keisarivierailun kunniaksi vuonna 1863 Helsingin rautatieasemalla järjestettyihin tanssiaisiin, toinen teollistuvan kaupungin tehtaisiin.

HELSINGIN KAUPUNGINMUSEO / TUUNTEMATON NOIN 1900

ja vaatimattomasta puukaupungista Vantaanjoen suulla tämän päivän eurooppalaiseksi metropoliksi Itämeren rannalla. Kaupunkilaisten kertomusten kautta haluamme osoittaa, että tähän tarinaan liittyy monta kiinnostavaa sivujuonetta.

Meidän silmissämme pikkuruiselta näyttävä Vantaanjoen Helsinki 1500-luvulla paljastuu aika ajoin erittäin vilkkaaksi satamakaupungiksi, jonka kautta Ruotsin kuningas kuljetti sotaväkeä taistelutantereille Baltiaan. Jotkut helsinkiläiset porvarit, kuten Lars Michelsson, hyötyivät omassa liikennetoiminnassaan Helsingin asemasta sotajoukkojen tukikohtana ja kauttakulupaikkana.

Kauppiaiden ja liikemiesten näkökulma korostuu kaupungin historian esittelyssä. Helsingin merkitys kauppa- ja satamakaupunkina sekä liike-elämän keskuksena näyttäytyy hyvin erilaisena vuosisadasta toiseen. Suuret historialliset käännekohdat ovat toisaalta luoneet uusia mahdollisuuksia kaupankäyntiin samalla, kun ne ovat sulkeneet vanhoja ja tuttuja yhteyksiä.

Yksi suurimmista käännekohdista Helsingin historiassa tapahtui 1800-luvun alussa, kun Suomi liitettiin osaksi Venäjän keisarikuntaa ja Helsingistä tehtiin Suomen suuriruhtinaskunnan pääkaupunki. Tämä uusi asema houkutteli Helsinkiin runsaasti venäläisiä kauppiaita, jotka loivat nopeasti itselleen keskeisen aseman kaupungin porvaristossa. Näyttelyssä Feodor Kiseleff edustaa tätä uutta porvaristoa, joka muutti Helsinkiin 1800-luvun alussa ja kotiutui parissa sukupolvessa täysin uuteen kotikaupunkiinsa.

Teollisen ajan Helsinkiä edustaa Kalle Kärkkäinen, joka loi maineensa ja omaisuutensa suomalaisen muotoilu-klassikon hetekan valmistajana. Hän on mainio esimerkki innovatiivisesta ja ennakkoluulottomasta liikemiehestä. Hän muutti Helsinkiin 1900-luvun alussa lähteäkseen merille mutta jäi kaupunkiin. Työskenneltyään ensin ravintola-alalla, viulistina ja sirkuksessa Kärkkäinen päätyi pieneen metallifirmaan, joka valmisti muun muassa putkisänkyjä. Seurattuaan hetken firman toimintaa hän päätti tehdä asian itse paremmin ja perusti oman yrityksen, joka kohosikin sitten johtavaksi putkisänkyjen eli hetekojen valmistajaksi.

Silminnäkijät kuvaavat aikansa Helsinkiä

Kaupungin historia on tietysti muutakin kuin kaupankäyntiä ja liiketoimintaa. Siksi olemme valinneet mukaan silminnäkijöitä, jotka tarjoavat mahdollisimman monipuolisen kuvan Helsingin historiasta. Aurora Karamzinin kautta voimme kertoa vauraasta yläluokkaisesta elämästä, jossa Helsinki näytteli vain pientä sivuroolia Pietarin ja muiden suurten metropolien rinnalla. Hänen elämäntyönsä kautta avautuu myös kiinnostava näkymä 1800-luvun jälkipuoliskon köyhien ja vähäosaisten elämään Helsingissä.

Emme ole halunneet unohtaa kulttuurin ja taiteen parissa työskentelevien näkökulmaa näyttelyssämme. Oman aikamme historiasta kertoo sarjakuvataiteilija Timo (Timppa) Mäkelä, joka on muuttanut kaupunkiin 1960-luvun lopulla suuren maaltamuuton vuosina. Hänen kertomuksessaan kävijälle tulee tutuksi niin taideopiskelijoiden politisoitunut ylioppilaselämä 1970-luvulla kuin rauhallinen perhe-elämä Roihuvuoren lähiössä tai Keskuspuiston pyöräily- ja hiihtomaastot.

Silminnäkijöiden kertomukset antavat hyvin erilaisen todistuksen kaupunkilaiselämästä vuosikymmenten

varrelta. Tarkoituksemme on korostaa sitä, että Helsingin historiaa ei ole mielekästä asettaa yhteen muottiin ja tarkastella sitä vain yhdestä näkökulmasta. Historiankirjoituksessa tarinan kertojalla on aina tärkeä rooli. Kaupunginmuseo haluaa tuoda näyttelyssä näkyväksi kaupunkilaisten roolin historian näkijöinä ja tekijöinä.

Vanha tavaratalo näyttelytilana

Sofiankatu 4:n näyttelytila antaa kiinnostavat mahdollisuudet Hulluna Helsinkiin -näyttelyn toteutukselle. Näyttelysuunnittelija, arkkitehti Marjaana Kinnermällä on käytössään hieno kaksikerroksinen tila, joka aikanaan suunniteltiin Stockmannin tavaratalon laajennukseksi. Suunnittelun lähtökohtana on jättää kävijälle mahdollisuus nauttia tästä hienosta 1900-luvun alun miljööstä.

Kaupunginmuseo on pyytänyt kuvataiteilija Juhana Moisanderin mukaan miettimään näyttelyn toteutusta, herättämään henkiin historiallisia hahmoja ja keksimään uudenlaisia tapoja, joilla näyttelykävijä voi tutustua kaupunkinsa menneisyyteen. Kenties hänen käsissään myös Sofiankadun historia herää elämään. Tavaratalosta ei enää kenelläkään taida olla henkilökohtaisia muistoja. Ja aika moni on jo unohtanut Sofiankadun menneisyyden Helsingin poliisilaitoksen tukikohtana.

Helsinki on kautta historiansa ollut kauppa- ja satamakaupunki. Kuvassa Jätkäsaaren satama vuonna 1924.

HELSINGIN KAUPUNGINMUSEO / FOTO ROOS

Hulluna Helsinkiin

Helsingin kaupunginmuseo, Sofiankatu 4
Auki 6.6.2013 alkaen ma-pe klo 9-17, to klo 9-19,
la-su klo 11-17. Vapaa pääsy.

**Helsingin lastenkulttuuritarjonta ei aina ole juhlaa.
Mutta nyt on!
Lasten kaupunki on lahja lapsille ja ilo aikuisille.**

TEKSTI: MARJATTA KALLIALA, DOSENTTI

Lahja paketissa

Lasten kaupunki Sederholmin talossa

Superleveä nauha ja ruhtinaallisen suuri rusetti kietovat talon paketiksi. Lahjan antajilla ja lahjan vastaanottajilla on syytä iloon. Kirsti Suvannon testamenttilahjoitus teki mahdolliseksi Lasten kaupungin rakentamisen, ja pilven reunalta on hyvä seurata, mitä kaupunginmuseon työryhmä sekä lukuisat muut tietäjät ja taitajat ovat saaneet aikaan. Lahjasta pääsevät iloitsemaan kaikki Lasten kaupungin kävijät.

Nähtävää ja tehtävää

Kaukaisina aikoina museossa kuin museossa sopi muistuttaa etenkin lapsikävijöitä: katsoa saa, muttei koskea. Edelleen on tärkeää suojata jotkin esineet kosketukselta, mutta Lasten kaupungissa tekeminen on yhtä tärkeää kuin katsominen.

Pienimpien museovieraiden historian taju kehittyi leikkimällä. Kauppias Sederholmin uljas laiva on juuri tullut satamaan ja lasti täytyy purkaa. Kun suolasäkit on ajettu hevosrattailla kauppiaan luo, lapset pääsevät ostoksille puotiin, jonka valikoimat kertovat konkreettisesti 1700-luvun ruokakulttuurista. Jos kengät ovat menneet pilalle mutaisella kadulla rämpiessä, voi pistäytyä suutarin verstaassa ja tilata entistä ehommat.

Nukkekotihuoneessa voi sisustaa koteja kerrostalon asukkaille. ”Tee meistä perhe” -kehotus houkuttelee puolestaan sommittelemaan magneettiseinälle erilaisia perheitä ja sukuja siirreltäville hahmoista, joita riittää action-manista vanhan ajan paperinukkeihin. Vanhojen nukkekotien väleissä voi ajelluttaa autoja, mutta alan silti, tasa-arvon nimissä, ideoida pienoisoraitiotietä, joka olisi vastine pienoisorautatielle.

Lasten kaupungissa on myös pieni teatteri, jonka näyttämölle voi rakentaa monenlaisia esityksiä. Nukke-teatteriinkin riittää historiallisia käsinukkeja, ja tarjolla on tietysti myös lasten kokoisia roolivaatteita. Työpajakin kutsuu tekijöitä.

Lasten kaupungissa
tekeminen on
yhtä tärkeää kuin
katsominen.

Omin päin ja oppaan kanssa

Museolukutaitoista kävijää hemmotellaan. Seinätekstit ovat tiiviitä: kansakoulun historia tulee kerratuksi lyhyin liitutaulukkein Helsingin ensimmäisestä koulusta peruskoulu-uudistukseen. Kuvalliset esineluettelot auttavat tunnistamaan vaivattomasti niin 1980-luvun muovisen lina Anka -lelun kuin mustaan vetolaatikkoon kätkeytyvän, kuolleen lapsen hiuksista punotun muistotaulun.

Esineiden tunnistamisen lomassa voi vaipua katsomaan lapsiaiheisia maalauksia 1800-luvulta tai seinälle heijastuvia kuvia eri aikakausien lapsista. Tietoiskut takovat suvaitsevaisuuden sanomaa: aina on ollut monenlaisia perheitä ja aina vain moninaisuus lisääntyy.

Opastettuja käyntejä on moneen lähtöön. Räätelöidyt museovierailut peittoavat nopeatempoiset sightseeing-käynnit. Päiväkotien pienimille riittää 1700-luvun ”ennenvanha” laivoineen, puoteineen, peruukkimaakareineen ja suutarinverstaaineen. Seuraavalla kerralla aiheeksi voidaan valita lapsuus nukkekotihuoneineen. Kolmannella kerralla vieraillaan lisäksi mummolassa. Koululaiset haluavat kouluun museossakin: vanhanajan oppitunti vie menneeseen virsineen ja kynsitarkastuksineen.

HELSINGIN KAUPUNGINMUSEO / MARI KORPIMÄKI

HELSINGIN KAUPUNGINMUSEO / MARI KORPIMÄKI

Mummot tekevät mummolan

Lapsuuden kokemusten ylisukupolvisuus korostuu mummolassa, joka huokuu 1970-luvun tunkkaista kodikkuutta. Mummolan esineympäristöä voi ihastella, kauhistella ja ihmetellä: miten verkkaisesti lastenohjelma eteneekään pienen mustavalkoisen television kuvaruudulla! Oliko puhelin noin iso?

Parasta kuitenkin ovat mummut. Kymmenen innokasta museomummoa – ja yksi vaari – odottaa viikonloppuvuoroaan, jolloin saa lukea satuja, leikkiä tai jutella kaikesta maan ja taivaan välillä museossa vierailevien lasten kanssa.

Museo ei ole lapsiparkki

Vaikka Lasten kaupunki toivottaa lapset lämpimästi tervetulleiksi, tässäkin kaupungissa on omat järjestysääntönsä. Museo ei ole lapsiparkki.

Päiväkotiryhmien ja koululaisryhmien mukana tulevilta aikuisilta odotetaan aktiivista osallistumista. Pienet lapset ovat vanhempiansa tai muiden saattajiensa vastuulla. Lasten kaupunki avautuu lapsille parhaiten silloin, kun näyttelyannos rajataan sopivasti ja ryhmä on riittävän pieni.

Kaupunki lapsille

Pääkaupungin lastenkulttuuritarjonta ei aina ole pelkkää juhlaa. Linnanmäen leikki- ja lelumuseo häädettiin huvipuistosta vuonna 2006 ja kaupunginmuseon Lasten museo sulki ovensa Tuomarinkylässä vuoden 2010 lopussa. Tätä taustaa vasten tilan lohkaiseminen Lasten kaupungille Helsingin parhaalta paikalta on suuri ilo.

Sisääntuloaulan katon rajassa istuu kauppias Sederholm omalla pilvellään ja katselee tyytyväisesti myhäillen satoja vuosia sitten rakennuttamansa talon uutta elämää. Arvostavasti hän katselee taitavien käten jälkiä. Mahtaako hän huomata, että aherruksen lisäksi Lasten kaupungin tekijät ovat myös leikkineet ideoilla, mielikuvilla, esineillä ja visuaalisilla viesteillä? Niin tai näin, herra Sederholm voi nukkua yönsä rauhassa: kaikki on hyvin Lasten kaupungissa.

FT Marjatta Kalliala on varhaiskasvatuksen dosentti ja toimii yliopistonlehtorina Helsingin yliopiston opettajankoulutuslaitoksella.

Lasten kaupunki

Sederholmin talo, Aleksanterinkatu 16–18
Auki ti–pe klo 13–17, la–su klo 11–17.
Vapaa pääsy.

Wappu vuosisadan takaa

TEKSTI: YKI HYTÖNEN, TUTKIJA

HELSINGIN KAUPUNGINMUSEO

Hevosien kavioiden kopsetta katukiviä vasten, kärryjen natinaa ja pyörien kolinaa. Iloisia tervehdyksiä ja huudahduksia, puhetta. Kärryjen ohjastajien käskevämpiä ääniä. Hevoskärryjä pitkässä jonossa ruuhkassa Pohjoisesplanadilla. Ollaan vapunpäivän ajelulla, kuten niin moni muukin. Jono on pysähtynyt jossain lähempänä Kauppatoria väenpaljouden takia. Tunnelma on iloinen ja juhlava samaan aikaan.

Elämyksen tarjoaa tuntemattomaksi jäänyt kuvaaja, joka ilmeisesti on itsekin rattailla. Hän on pysähdyksen turvin uskaltanut seisomaan kuvaa ottaakseen, saanut yleiskuvan väenpaljoudesta ja samalla vanginnut näkymän sisään tungokseen. Kuvaaja eläytyy täysin rinnoin tapahtumaan: hänen valitsemansa tarkennusalue ohjaa katsettamme paitsi horisonttia kohti yli seuraavien kärryjen, lähimpiin vastaan tuleviin kärryihin ja niiden matkustajiin.

Valokuva on ajoitettu 1900-luvun alkuun. Sen atmosfääri poikkeaa selvästi niistä valokuvista, joita ammattikuvaajat noihin aikoihin vielä ottivat Helsingistä myydäkseen niitä lahjoiksi tai matkamuistoiksi. Kaupan olleita kuvasarjoja hallitsivat perinteisesti esimerkiksi seesteiset katunäkymät, puistomaisemat ja panoraamat, joissa usein oli vähänlaisesti ihmisiä. Kuvat, joissa kameral käyttäjä on sukeltanut tapahtumien keskipisteeseen, olivat harvassa.

Ansaistemismielessä tehtyä kuvaamista hallitsivat konventiot, joista vapunpäivän ajelu on vapaa. Otos ei ehkä ole ammattikuvaajan ottama, mutta valokuvaaja on osannut asiansa. Taitavien kuvaajien joukko oli kasvanut ammattilaisten levittäessä oppiaan alalle aikoville ja har-

rastajille. Vuonna 1889 perustettu *Amatörfotografklubben i Helsingfors* (AFK) muodostui ammattilaisten ja harrastajien kohtauspaikaksi, jossa seurattiin alan kehitystä ja pyrittiin myös kehittämään omaa valokuvailmaisuja. Ehkä kuvaaja toimi AFK:n piirissä?

Valokuvaaminen yleistyi myös uuden, helppokäyttöisemmän tekniikan ansiosta. Vapunpäivän ajelu on tallentunut 9 × 12 cm:n lasinegatiiville, jota käytettiin Suomessa 1890-luvulla yleistyneessä laatikkokamerassa. Ammatillaiset suosivat isompaa 18 × 24 cm:n negatiivikokoa, koska pitivät sille tallentuneita kuvia korkeatasoisempina. Laatikkokameran merkittävin uutuus oli siihenastista ratkaisevasti lyhyempi valotusaika, 1/25-sekunti. Sen ansiosta jalusta ei enää ollut välttämätön harjaantuneelle kuvaajalle. Syntyi uusi tapa ottaa kuvia, näppäilemällä. Pääsemme mukaan vuosisadan takaiseen vapunviettoon, suurkaupungiksi kasvavan Helsingin sykkeeseen – tuntemattoman näppäilijän ja hänen huomiokykynsä ansiosta.

Vanhat luut kertovat

Kaupunginmuseo teki viime syksynä arkeologisen kaivauksen Senaatintorilla. Erityisesti paneuduttiin vanhaan hautausmaahan, jonka vainajien luita tutki kaksi osteologia.

TEKSTI: KATI SALO, TUTKIJA

Ruostunut kaukolämpöputki halkesi syyskuun alussa Aleksanterinkadun ja Katariinankadun kulmassa. Helsingin Energia päätti vetää uuden kaukolämpöputken Senaatintorin eteläosan poikki. Senaatintori on Helsingin keskustan arkeologisesti kiinnostavimpia alueita, koska 1600–1700-luvun jäännökset ovat säilyneet kiveyksen alla hyvin. Muinaismuistolain nojalla putkityömaa edellytti pelastuskaivauksia, jotka voitiin tehdä tavallista huolellisemmin syyskelien ja työmaan rauhallisen aikataulun salliessa.

Vanhojen karttojen ja aiempien kaivausten pohjalta oli tiedossa, että torin länsiosan alla on hautoja. Helsingin kirkko, viimeisenä Ulrika Eleonoran kirkko, ja hautausmaa sijaitsivat alueella 1640-luvulta 1820-luvun lopulle. Pienen hautausmaan ahtaus ja matalien hautojen haju kävivät sietämättömiksi 1780-luvulla, ja vuonna 1790 perustettiin uusi hautausmaa nykyisen Vanhan kirkkopuiston kohdalle. Ulrika Eleonoran kirkko purettiin 1827 ja vanha kirkkomaa hautoineen jäi komean Senaatintorin alle.

Hautausmaata kaivamassa

Hautoja ei koskaan kaiveta ilman painavaa syytä, joten putkionnettomuudesta avautui arkeologeille harvinaislaatuinen mahdollisuus päästä tutkimaan kolmensadan vuoden takaisten helsinkiläisten elämää ja kuolemaa. Putkikaivannosta löydettiin lähes 260 vainajaa, jotka dokumentoitiin valokuvaamalla ja mittaamalla paikkatieto takymetrillä. Suurin osa vainajista haudattiin vanhoille sijoilleen mutta syvemmälle, työmaan kaivinkoneiden ulottumattomiin.

Senaatintorin länsiosan alla lepää vainajia viiri vieressä neljässä–viidessä kerroksessa. Osteologista tutkimusta varten hauraat luut pitää kaivaa esiin hyvin varovasti.

HELSINGIN KAUPUNGINMUSEO / SAKARI KIURU

Senaatintorilta löydetty 30–40-vuotias mies poltteli valkosavesta valmistettua liitupiippua oikeassa suupielessään, mistä kertovat hänen hampaisiinsa kuluneet kaksi piipunvarren muotoista koloa.

Kaivaus antoi tietoa hautausmaan rakenteesta ja 1600–1700-luvun hautaustavoista. Arkeologit yllättyivät hautausten tiheydestä ja mataluudesta: vainajia oli viereessä neljässä–viidessä tiiviissä kerroksessa, ylimmät vain 60 cm nykyisen torinpinnan alapuolella. Arkut olivat lahonneet, ja esineitä löytyi nimeksi: arkunkahvoja ja -heloja, sormus, kaulanauhoja ja pari kengänsolkia. Vähiiä löytöjä selittää paitsi 1700-luvun tapa pukea ruumiit käärinliinaan vaatteiden sijaan myös se, että kirkkomaan laidalle lienee haudattu vähäväkisiä.

Yhdestä hautausmaakaivauksen osasta osteologit nostivat hellävaroin lähes 40 vainajan luut tarkempiin tutkimuksiin. Osteologi on luututkimukseen erikoistunut arkeologi. Luututkijoita ei kouluteta Suomessa, ja kaikki suomalaiset osteologit ovat opiskelleet ulkomailla, lähinnä Ruotsissa ja Englannissa.

Osteologiset analyysit tehdään pääasiassa laboratorioissa, mutta erityisesti hautakaivauksilla osteologin mukanaolo on suotavaa jo kenttätöväihteessä. Luiden kaivamisessa on eduksi luuston anatomian ja osteologian perusteiden hallinta ja kärsivällisyys, sillä yhden vainajan varovaiseen esiinkaivamiseen, dokumentointiin ja nostamiseen menee noin yksi henkilötyöpäivä.

Paljon tietoa luissa

Ihmisen jäännöksiä tutkiessaan osteologi selvittää ensin, mitä luuston osia on säilynyt. Vainajan luut asetellaan tutkimuspöydälle anatomiseen järjestykseen, niistä tehdään luettelo ja yleensä myös väritetään säilyneet osat luurangon kuvaan havainnollisuuden vuoksi. Luustosta voi määrittää ihmisen sukupuolen, mihin lantio ja kallo ovat parhaat kohdat. Pituusarvion voi tehdä mittaamalla pitkiä luita.

Luustosta voi myös määrittää kuoliniän. Esimerkiksi hampaiden puhkeaminen lapsilla on hyvin tarkka kuoliniän määritysmenetelmä. Aikuisilla kuoliniän määrittämiseen käytetään muun muassa lantioluun osia, hampaiden kulumista ja kallonsaumojen kiinni kasvamista.

Ruotsissa ja Englannissa opiskellut Kati Salo valmistelelee väitöskirjaa tautihistoriasta suomalaisten luulöytöjen pohjalta Helsingin yliopiston arkeologian oppiaineessa. Hän osallistui kaupunginmuseon kaivauksiin Senaatintorilla ja teki perustutkimuksen sieltä löydettyistä ihmisluista.

Lisäksi luihin jää paljain silmin havaittavia taudin merkkejä hammassairauksista, nivelsairauksista, puutostaudeista (kuten riisitauti, keripukki ja raudanpuuteanemia), tartuntataudeista (kuten tuberkuloosi, lepra eli spitaali ja syfilis eli kuppa), vammoista, kasvaimista ja synnynnäisistä poikkeamista.

Olet mitä syöt -periaatteen mukaan luista voi selvittää myös ihmisen ravintoa ja kotiseutua isotooppianalyysillä. Muinais-DNA-tekniikan avulla pystytään selvittämään ihmisen perimää. Luustossa on myös paljain silmin ha-

KATI SALO

Senaatintorilta löytyi todennäköisesti 1700-luvulla noin 40-vuotiaana kuolleen miehen rintakehän kohdalta pala kalkkeutunutta keuhkopussia. Porvoon tuomiokirkon vanhan hautausmaan kaivauksissa löydettiin vuonna 2007 vastaavanlaisia paloja, joista eristettiin tuberkuloosibakteerin muinais-DNA:ta.

vaittavia kantajalleen harmittomia perinnöllisiä ominaisuuksia, joista voidaan tehdä päätelmiä rotu- ja sukulaissuhteista.

Myös elintavat ja työ jättävät merkkejä luustoon. Lihasten kiinnityskohdat luustossa kertovat lihasten käytöstä. Jopa ammattiryhmiä on pystytty erottamaan luustossa olevien lihasten kiinnityskohtien avulla.

Arkeologia auttaa lääketiedettä

Arkeologia on ainoa keino saada tietoja tautihistoriasta pitkällä, jopa tuhansien vuosien aikajaksolla. Jotkin osteologien tutkimista sairauksista ovat lähinnä historiallisesti merkittäviä, mutta osa on tänä päivänäkin lääketieteellisen tutkimuksen kohteena. Näiden sairauksien kohdalla arkeologialla voi olla myös käytännön sovelluksia nykyihmisille ja tutkimus voi auttaa nykyllä lääketieteen edistymistä.

Esimerkiksi lepra eli spitaali on parhaillaan jäämässä historiaan, kun taas tuberkuloosibakteeri tuottaa uusia antibiooteille vastustuskykyisiä kantoja ja on edelleen maailman aikuisväestön yleisimpiä kuolinsyitä. Tällä hetkellä kansainvälinen tuberkuloosibakteerin evoluutiota tutkiva ryhmä selvittää arkeologisesta materiaalista saadun muinais-DNA:n avulla, miten bakteerin perimä on muuttunut viimeisen 300 vuoden aikana. Näin saataneen tietoa siitä, miten bakteeri muuntautuu nykyään ja tulevaisuudessa.

Entä ovatko arkeologit ja hautausmaakaivausten lähellä elävät ihmiset vaarassa sairastua esiin kaivettujen vainajien muinaisiin tauteihin? Pelko pois: sitkeimmätkin taudinaiheuttajat pystyvät elämään maassa korkeintaan 150 vuotta, joten 1600–1700-luvun kaivauksissa ei tarvitse suojautua niitä vastaan.

KATI SALO

Senaatintorilta löydetyn, noin 3-vuotiaana kuolleen lapsen sikiöaikana kehittynyt hammaskiille on huonolaatuista. Lisäksi lapsi kärsi syntymänsä aikoihin vakavasta ravintoainepuutoksesta tai sairaudesta, joka esti ravinnon imeytymisen. Pian syntymän jälkeen hammaskiille alkoi kuitenkin muodostua normaalisti. Lapsen terveysolot siis kohenivat ja olivat hyvät aina kuolemaan asti, mutta hänellä oli heikon hammaskiilteen takia hammasmätää (kariesta) eli reikiä hampaissa.

✦ Ett museum i rampljuset

PÅ SPALTEN PRESENTERAS NÄRLIGGANDE MUSEER VILKAS ARBETE HELSINGFORS
STADSMUSEUM STÖDER SOM MELLERSTA NYLANDS LANDSKAPSMUSEUM.

Ett äkta hembygdsmuseum alldeles intill Helsingfors

Det idylliska Helsinges hembygds-
museum i Helsinges kyrkby presenterar
livet på landet i ett urgammalt
odlingslandskap som i dagens Vanda
genomkorsas av motorvägar.

TEXT: EERO SALMIO, LANDSKAPSMUSEIFORSKARE

Vanda, nära Helsinges medeltida kyrka St. Lars ligger
Helsinges hembygdsmuseum. Detta svenskspråkiga lo-
kala museum presenterar livet i regionen före Vanda stad.

Såsom många andra hembygds museer är museet
inrymt i ett sockenmagasin från tidiga 1800-talet. Maga-
sinen var som ett slags banker för bönder. Där kunde de
låna säd under dåliga skördeår. Efter att magasinerna inte
längre användes i det ursprungliga syftet omvandlades
de på flera orter till hembygds museer.

Unikt med Helsinges hembygds museum är den om-
kringliggande historiska bymiljön mitt i den överbelas-
tade huvudstadsregionen. Bymiljön har bevarats väl och
ser fortfarande ut som den gjorde på 1700–1800-talet.
Ett traditionellt hembygds museum passar utmärkt in i
den fina kulturmiljön i kyrkbyn.

Ett traditionellt hembygds museum

På museet får besökarna bekanta sig med livet i Helsinges
socken före Vanda stad. På utställningen visas föremål
som anknyter till den lantliga livsstilen i Helsinges socken.
På museet kan man beundra konststycken av olika slags
hantverkare som levde på landsbygden förr i tiden samt
verktyg som de använde. På nedre våningen av museet
finns separata avdelningar för bondens stuga och kam-
mare samt en liten skolvrå. Verktyg för olika lantliga
yrken finns i sin tur utställda på övre våningen.

Museet grundades 1963 och ansvarigt för dess verk-
samhet är Helsinges-Tusby Ungdomsförbund r.f. Tack
vare ett långsiktigt och engagerat gemensamt arbete har
museet kunnat berätta om livet i Helsinges socken redan
under nästan fem årtionden.

Museet har öppet på sommaren på onsdagar och
söndagar. På onsdagar ordnar Vandasällskapet gui-
dade rundvandringar i Helsinges kyrkby, så varför inte

HELSINGFORS STADSMUSEUM / SAKARI KURU

I museet har man inrett en mysig
bondekammare med föremål
som till en stor del kommer från
bygdens gårdar.

kombinera museibesöket med en rundvandring i denna
förtjusande bymiljö.

Laurentiusmarknad ger liv i byn

Sommarens höjdpunkt är Laurentiusmarknad i början
av augusti. Då fylls omgivningen kring St. Lars kyrka av
dagens hantverkare och marknadsfolk. Marknadsdagen
är sommarens livligaste dag på museet och då går det
bra att jämföra gårdagens hantverkarens konststycken och
verktyg med dagens motsvarigheter.

Ytterligare information om museet på svenska finns på
ungdomsförbundets webbplats. Helsinges hembygds mu-
seum presenteras dessutom på webbplatsen för Nylands
museiguide www.museo-opas.fi/sv där det också finns flera
foton av museet.

Kyrkovägen, 01510 Vanda
Öppet i juni–augusti ons. kl. 16.30–19.30
och sön kl. 11.00–15.00.
Ett frivilligt inträdesavgift.
Tfn 09 893 219, 0400 876 611.
www.helsinges-tusby.fi

Ennaltaehkäisevä konservointi venyttää aikaa

HELSINGIN KAUPUNGINMUSEO

Kangas haalistuu, puu halkeilee, maali hilseilee, metalli ruostuu... Konservattori tietää, miten vanhoja esineitä varjellaan monenlaisilta vaaroilta.

TEKSTI: LEENA LEHTO, KONSERVAATTORI

Vanhan puvun pukeminen mallinukelle on usein vaikeaa ja vaatii nuken muokkausta, ennen kuin puku saadaan sopivasti tuettua.

Pienet tiedonkeruulaitteet, dataloggerit, mittaavat kosteutta ja lämpötilaa museoissa. Vanhojen piirturien tapaan ne tuottavat käyriä, jotka nykyään tulostetaan kätevästi tietokoneella.

Kokoelmat ovat museon pääoma, jonka säilyttäminen on museon perustehtävä. Materiaalien vanhene- mista ja hajoamista on mahdotonta estää, mutta sitä voi hidastaa. Ennaltaehkäisevällä konservoinnilla pyritään säätelemään museoesineitä ympäröiviä olosuhteita ja siten hidastamaan niiden vaurioitumista ja säilyttämään ne mahdollisimman alkuperäisessä kunnossa.

Vaaroina valo, kuivuus, lika...

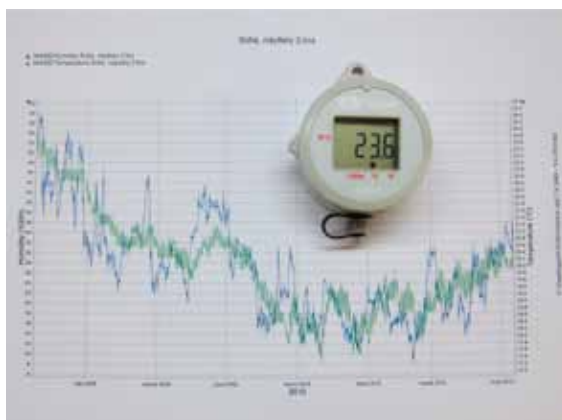
Vaurioita aiheuttavien tekijöiden tunteminen on osa ennaltaehkäisevää konservointia. Vähentämällä ja tor- jumalla kunkin vauriotekijän vaikutuksia museoesineen ikää pidennetään.

Valo ja lämpö ovat elämän edellytyksiä, mutta myös materiaaleja hajottavaa energiaa. Ne vanhentavat var- sinkin paperia, tekstiilejä ja nahkaa rikkomalla aineen kemiallisia sidoksia. Valon aiheuttamat muutokset ovat peruuttamattomia: värit haalistuvat, paperi kellastuu, tekstiili haurastuu. Vanha silkkipuku hajoaa suorassa auringonvalossa hetkessä riekaleiksi tai kirjoitus häviää jäljettömiin ikkunalaudalle unohdetusta kirjeestä. Taitavakaan konservattori ei pysty taikomaan valon vaurioittamia esineitä ehjiksi.

Talvella kuiva huoneilma ja ilmakehän kosteuden vaihtelut ovat tavallisia. Puuesineiden halkeilu ja huonekalujen liitosten löystyminen ovat tyypillisiä kosteuden vaihtelun aiheuttamia vaurioita. Pitkäaikainen kuivuus haurastuttaa herkkiä materiaaleja. Liiallinen kosteus ja huono ilmanvaihto taas aiheuttavat mikrobin kasvua ja metalliesineiden korroosiota.

Paperia, valokuvia ja tekstiileitä tuhoavat myös ilman epäpuhtaudet ja lika. Ilmansaasteet, varsinkin rikki- ja typpiyhdisteet, aiheuttavat korroosiota ja happamoitu- mista. Kaasumaisina ne tunkeutuvat syväälle huokoiseen materiaaliin ja aiheuttavat happamoitumista, joka hau- rastuttaa etenkin paperia.

HELSINGIN KAUPUNGINMUSEO / LEENA LEHTO

Museoesineiden asettaminen turvallisesti näytteille on tarkkaa työtä. Made in Helsinki -näyttelyn mainoskirjaimia nostetaan hanskissa kädessä pehmustetuille ripustuskoukuille.

Likakin haurastuttaa, kerää kosteutta ja houkuttelee tuhoeläimiä. Myös käsien eritteet ovat haitallisia: sormenjälki hopean pinnalla voi muuttua ilman rikin vaikutuksesta tummaksi läiskäksi.

Kokoelmien säilyttämisen tärkeimpiä tekijöitä sekä säilytys- että näyttelytiloissa ovat vähäinen valolle altistaminen ja tasainen ilmankosteus. Tehokkain keino ilmankosteuden säätelyyn ovat kostutus- ja kuivauslaitteet. Erityisen tärkeää on välttää nopeita kosteuden vaihteluita.

Myös esineiden pakkauksella voidaan hidastaa olosuhteiden vaihteluita. Hyvät pakkausmateriaalit suojaavat ilman epäpuhtauksilta, käsineiden käyttö sormenjäljiltä.

Esine rasittuu näyttelyssä

Kaupunginmuseon näyttelytilat ovat vanhoissa rakennuksissa, jotka itsekin ovat ”museoesineitä”. Ennaltaehkäisevä konservointi näissä tiloissa on haasteellista. Jopa vesivahinkojen ehkäisy on vaikeaa: vanhoissa kiinteistöissä katot voivat vuotaa ja putket hajota ilman ennakkovaroitusta.

Näytteillä olo on aina esineelle rasittavampaa kuin lepotila, joka säilytyksessä on mahdollista järjestää. Siksi näyttelyiden tulisi olla melko lyhytaikaisia ja esineiden altistumisen vaihteleville olosuhteille ja varsinkin valolle mahdollisimman vähäistä.

Museoesineitäkään ei voi katsella pimeässä, mutta hämärässä näyttelytilassa silmä mukautuu näkemään esineen vähässä valossa. Voidaan myös käyttää kohdevaloja, jotka kytkeytyvät päälle vain esinettä katseltaessa. Erityisen haitallinen päivänvalo minimoidaan ikkunoiden suojaverhojen ja -levyjen avulla.

Esine voi myös mennä rikki, kun sitä siirrellään, pakataan ja käsitellään moneen kertaan. Kuljetuksessa esine altistuu tärinälle ja olosuhteiden vaihtelulle. Herkät

HELSINGIN KAUPUNGINMUSEO / IRA LAUNIALA

HELSINGIN KAUPUNGINMUSEO / RITVA MANNERMAA

Kosteuden vaihtelut ovat saaneet maalin hilseilemään kipsisen koristepatsaan pinnasta.

HELSINGIN KAUPUNGINMUSEO / IRA LAUNIALA

esineet voivat rikkoutua jopa omasta painostaan. Siksi esineet on pakattava huolellisesti ja niille on näyttelyssä rakennettava tukia. Etenkin hauraiden tekstiilien tukeminen vaatii paljon työtä.

Vesivahingoilta ja kolhiintumiselta esineet voi suojata näyttelyssä korokkeilla, tulipalolta ja varkaudelta hälytysjärjestelmillä. Vitriinit suojaavat tehokkaasti liialta sekä kosteuden ja lämpötilan vaihteluilta. On silti varmistettava, että vitriinin materiaalit eivät aiheuta kemiallisia reaktioita esineissä.

Ilmankosteuden ja jopa lämpötilan säätäminen sopivaksi on vanhoissa taloissa joskus vaikeaa. Irrallisia ilmankostuttimia ja -kuivaimia voidaan käyttää, mutta niiden vaikutus jää pieneksi suurissa tiloissa, joiden olosuhteiden säätelyyn tarvittaisiin ilmastointikoneita.

Vanhojen arvorakennusten muuttaminen olosuhteiden mukaiseksi näyttelytiloiksi rikkoo pahoin talon rakenteita. Esimerkiksi Sederholmin talossa, Tuomarinkylän kartanomuseossa, Ruiskumestarin talossa ja Työväenasuntomuseossa ilmastointijärjestelmän asentaminen ei ole järkevää. Sen sijaan Hakasalmen huvilassa ja museon tulevissa tiloissa Elefantti-korttelissa asianmukainen ilmastointi olisi mahdollista toteuttaa, jos remontit tehdään museon toivomassa muodossa.

Ennaltaehkäisevä konservointi museossa on pitkäjänteistä toimintaa. Kaikkea ei voi saavuttaa kerralla, vaikka tiedettäisiin, miten kokoelmien säilymistä voidaan parantaa. Mutta aina kun uusia näyttely- ja säilytystiloja suunnitellaan ja vanhoja museorakennuksia korjataan, nämä tarpeet tulee ottaa huomioon.

Museoesineiden kuljetus on riskialtista ja edellyttää huolellista suunnittelua. Joskus on turvallisinta kuljettaa esine lähes ilman pakkausta, kuten tämä komea flyygeli Made in Helsinki -näyttelyyn.

Valokuvien käsittely on taiteenlajina yhtä vanha kuin valokuvauskin. Nykyisin kuvien digitaalinen muokkaus on arkea, mutta ennen homma piti hoitaa käsin – maalaamalla, kuvia leikkelemällä ja erilaisin pimiötekniikoin.

Kaupunginmuseon kuvakokoelmasta löytyy joitakin esimerkkejä käsin muokatuista valokuvista: kirkkokuoroa esittävissä kuvassa on urkurin pää korvattu toisen henkilön päällä ja 1800-luvun lopulla otettuun kuvaan Kaisaniemen joutsenlammesta on taidokkaasti maalattu pari valkeita joutsenia.

Merkillisin – ja ilmeisin – kuvamanipulaatio on kuva lentävästä lautasesta. Se on tehty yksinkertaisesti liimaamalla toisesta valokuvasta leikattu lautanen merimaiseman päälle. Kuvan on tehnyt 1952 pitkään Elannon palveluksessa toiminut valokuvaaja Eino Heinonen.

Kaupunginmuseo kerää muistoja ja valokuvia helsinkiläisiltä treenikämpiltä. Kuva-arkistossa oli joidenkin yhtyeiden ryhmä- ja esiintymiskuvia, mutta harjoituskuvia löytyi vain pari. Kokoelmiin halutaan lisää aineistoa paikoista, joissa soittoa on harjoiteltu ennen ja nyt. Yhdessä Teoston ja Suomen Jazz & Pop Arkiston kanssa tehty kysely ennakoii vuonna 2015 avautuvaa, Helsingin musiikkielämää esittelevää näyttelyä.

Kuvia on löytynyt vähän, koska treenikämpillä on ennen kuvattu harvoin. Uudemmissa kämpistään on runsaasti kuvia ja videoita, mutta 1950–70-luvulla kamerat eivät olleet yleisiä eikä treenaamista koettu kuvaamisen arvoiseksi. Ero nykyiseen innokkaan digikuvaamisen ja nettijulkaisemisen aikakauteen on suuri.

Kyselyvastausten mukaan bändit ovat treenanneet niin olohuoneissa, tehtaissa kuin autotalleissakin. Viime vuosina treenitilat tarjonta on ammattimaistunut, ja kaupalliset bändihotellit tarjoavat vaihtoehdon kellareille, kalliimpaan hintaan toki. Muistoista piirtyy laaja kämppien ja soittajien kirjo, eivätkä musiikin treenaaminen ja bändielämä ole olleet pelkkää rock-kliseetä, vaikka mietoa pahennustakin on joskus onnistuttu herättämään:

Epämukavaa olivat banaanikärpäset, jotka pesiytivät kaljapulloihin. Usein veimme treenikämpältä

MUSEON TUTKIJAT KERTOVAT KIINTOISISTA ESINEISTÄ, KUVISTA JA HELSINGIN HISTORIAN ILMIÖISTÄ, JOIHIN HE OVAT TÖRMÄNNEET TYÖSSÄÄN.

LENTÄVÄ LAUTANEN SAAPUU HELSINKIIN

Tuomas Myrén
tutkija

Termi "lentävä lautanen" syntyi 1947, kun amerikkalainen liikemies Kenneth Arnold kertoi nähneensä yhdeksän tunnistamatonta, kiekkomaista kohdetta, jotka liikkuiivat kuin veden pinnasta kimpoavat teelautaset. Lehdistö uutisoi havainnon heti, ja tarttuva termi tuli yleiseen käyttöön. Tästä seurasi Yhdysvalloissa ufohavaintojen aalto, ja etenkin 1950-luvulla lentäviä lautasia nähtiin joukoittain ympäri maailmaa, myös Suomessa.

Selitys kaupunginmuseon lautaskuvalle löytyy Elanto-lehdestä, vuoden 1952 marraskuun numerosta, jossa on aukeaman artikkeli "Lentävien lautasten arvoitus". Jutussa kerrotaan ilmiöstä yleisesti ja pohditaan sen alkuperää. Kuvatekstin mukaan lehden kuvaaja lähti eräänä aamuna metsästämään lentäviä lautasia ja tulos oli yllättävän hyvä: hänen onnistui ikuistaa Helsinkiä mereltä päin lähestyvä lentävä lautanen.

HELSINGIN KAUPUNGINMUSEO / EINO HEINONEN

HELSINGIN TREENIKÄMPÄT ENNEN JA NYT

Aki Pohjankyrö
tutkija

Hot Harry and the Slyboots
kaupungin treenikämpässä
Puistolassa 1987.

HELSINGIN KAUPUNGINMUSEO / AULI VANHOJA

Kurt Nuotion jazzkvintetti
harjoittelee olohuoneessa
Munkkiniemessä
1950-luvun lopulla.

KARI HAKU

jätösäkeittäin pulloja Columbuksen S-markettiin. Kun avasimme säkit, pulloautomaateilla parvi banaanikärpäsiä nousi ilmaan ja suuntasi suoraan hedelmäosastolle. Myöhemmin henkilökunta alkoi tunnistaa porukkamme ja pyysi viemään pullot suoraan lastauslaiturille.

Keruu jatkuu edelleen, ja museo on kiitollinen kaikenlaisten yhtyeiden treenikämppävalokuvista ja -muistoista.

Antiikkiklinikka, muotiviikonloppu ja Auroran hattukahvit

Hakasalmen huvilan *Made in Helsinki* -näyttelyssä on kevätkaudella 2013 monipuolista oheisohjelmaa. Antiikkiaiheisen luentosarjan, näyttelyjohdantojen ja

KUVA YKSITYSKOKELMASTA

jääneellä takapihalla nautitaan hattukahvit Aurora Karamzinin hengessä musiikin säestyksellä. Kaunein hattu päähän ja piknik-kori mukaan! Samalla voi käydä ihailemassa *Made in Helsinki* -näyttelyn upeita vanhoja hattuja.

HELSINGIN KAUPUNGINMUSEO / ISTVÁN BOLGÁR JA JUHO NURMI

opastusten lisäksi tarjolla on isompia teemataapahtumia.

Antiikkiklinikalla sunnuntaina 10.3. nostetaan esille huonekalut ja muut sisustusesineet sekä niitä valmistaneet käsityöläiset ennen ja nyt. Erityisesti paneudutaan huonekalujen kunnostamiseen sekä kotikonstein että ammattimaisesti.

Muotiviikonloppuna 13.–14.4. pukuhistoria kohtaa tämän päivän vaatesuunnittelun. Yhteistyössä Metropolian kanssa toteutetussa muotinäytöksessä menneiden vuosisatojen asut saavat rinnalleen tämän päivän nuorten suunnittelijoiden luomuksia.

Helsinki-päivänä 12.6. Hakasalmen huvilan viehättävällä, monelta huomaamatta

HELSINGIN KAUPUNGINMUSEO / ISTVÁN BOLGÁR JA JUHO NURMI

HELSINGIN KAUPUNGINMUSEO / SAKARI KURU

Georg Engeström (1921–2008): Salmisaari, 1956. Öljy vanerilevylle.

Museonystävien toimintaa

Helsingin kaupunginmuseon ystävät ovat jälleen tehneet lukuisia lahjoituksia museon taidekokoelmaan, muun muassa oheisen karua teollisuuden maisemaa tallentavan maalauksen. Kevätkaudella 2013 museonystävät vierailevat jälleen monissa näyttelyissä ja tekevät retkiä. Museonystäviin voi liittyä kaupunginmuseon kotisivujen Palvelut-sivun kautta tai noutamalla museosta liittymislomakkeen.

Tilaa museon uutiskirje
ja Sofia-lehti

Voit tilata sähköpostiisi Helsingin kaupunginmuseon uutiskirjeen, jossa kerrotaan museon näyttelyistä, tapahtumista ja muusta toiminnasta. Maksuton uutiskirje ilmestyy noin kerran kuukaudessa. Voit tilata ilmaiseksi kotiosoitteeseesi

myös kahdesti vuodessa tulevan Sofia-lehden. Molemmat tilaukset voi tehdä museon verkkosivulla osoitteessa www.helsinginkaupunginmuseo.fi tai jossakin museon näyttelypisteistä.

Uudenmaan museo-opas

Museo-opas auttaa retkien suunnittelussa

Historiallinen Uusimaa on tulvillaan menneisyyden muistoja, joita esittelevät moninaiset museot voi löytää kätevästi yhteisestä verkkoportaalista. Kattava ja helppokäyttöinen sivusto esittelee parhaita kohteita kansallisista suurmuseoista omalaatuisiin pikkumuseoihin suomeksi, ruotsiksi ja englanniksi.

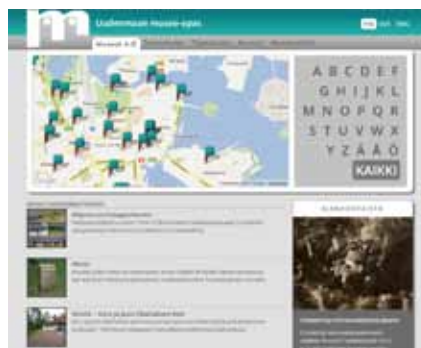
Museo-opaassa on joka museosta lyhyt esittely ja valokuvia, joten kustakin kohteesta saa hyvän käsityksen. Hakuja voi tehdä muun muassa museon nimen, aiheen tai palveluiden mukaan. Näin nähtävää löytyy kaikenikäisille ja mitä erilaisimmista asioista kiinnostuneille.

Museo-opas tarjoaa valikoiman valmiita museoretkiä, joiden kohteet on niputettu esimerkiksi aiheen tai sijainnin mukaan. Lähekkäin sijaitsevista, samasta aihepii-

ristä kertovista museoista on muodostettu vaikkapa viikonloppukävelyn piristykseksi sopivia pareja. Reittejä on muutaman tunnin pyrähdyksistä monen päivän reisiin, ja niitä on laadittu erikseen pyörä-, auto-, vene- ja junamatkailijoille.

www.museo-opas.fi – www.museiguide.fi

MUSEOKUVAT: SAKARI KIURU

In her leading article, museum director Tiina Merisalo looks back at the past year, a double jubilee for Helsinki, which celebrated its bicentennial as the Finnish capital and was honoured with the title of the World Design Capital. Last year was a success for the City Museum, as well, but now we must again face an ever faster changing world. Museums find it challenging to define their future role in the society, culture and people's lives. There are more questions than answers, but one thing is sure: the future looks different from the past.

Crazy about Helsinki is the title of the City Museum's new main exhibition, which will open on 6 June 2013 at Sofiankatu 4. The exhibition aims to give a general overview on Helsinki's history but it approaches the subject from an innovative angle. As a new way of involving the inhabitants of Helsinki in the City Museum's work, people were asked about their favourite places in the City. The poll gave over 1,000 answers, which guided the choice of exhibition themes. Many people love the Senate Square, Suomenlinna or Kaivopuisto, but also more intimate and remote places were popular. At the exhibition, the curators present these places by setting them in their historical framework and adding depth to the city dwellers' everyday experience.

The Sederholm House, built in 1757 and thus the oldest building in downtown Helsinki, was dedicated to the youngest inhabitants and guests of the City, as the Children's Town was opened there in No-

vember 2012. This new kind of children's museum invites children of all ages and their families to experience the history of Helsinki hands-on. In the Children's Town, children can play in boutiques and workshops from 18th-century Helsinki, sit at a school desk in a 1930s primary school class and visit a grandma's home from the 1970s. Realised with help of a sizeable bequest, the Children's Town is the first part of the City Museum's new museum centre, which will be created on the corner of the Senate Square in a few years' time.

Last autumn, the laying of a new district heating pipe across the Senate Square allowed the City Museum to excavate one of the most interesting archaeological sites in the city centre. Special focus was put on a cemetery that was active from the 1640s until the late 1820s, when it was covered by the grand square. The excavations provided information about the graveyard's structure and the burial rituals of the 17th and 18th centuries. The pipe trench revealed almost 260 bodies that were documented and reburied deeper in the same location. An osteological study was carried out in one section of the cemetery excavations. Archaeologists specialising in the study of bones carefully lifted 40 skeletons for laboratory studies. The age, height and gender of the deceased were determined. The bones also provided information about the diseases of past Helsinki residents.

Old objects are threatened by many natural phenomena that deteriorate

materials. As we know from everyday experience, colours fade in sunlight, drying wood cracks and humidity causes flaking of paint and corrosion of metals. At a museum, the aim is to preserve the old objects as long as possible, and that is why the decay must be delayed by controlling light, humidity, pollution, dirt and other harmful factors. There are also many other risks threatening museum objects, for instance, pests, thieves and accidents. All the practices used for protecting museum objects from deterioration are called preventive conservation. At the storage rooms, nearly ideal circumstances can be created for many materials, whereas exhibitions are often very stressful to old objects. Preventing damage during an exhibition requires a lot of work and expertise from the conservators.

The curators of the photographic archives have again found many interesting pictures on their desk. One curator was charmed by a photo, shot on 1 May at the beginning of the 20th century. The picture shows dozens of happy people driving up and down Pohjoisesplanadi on horse carriages. The most alluring feature of the picture is its vividness and the sense of presence that it conveys. In that time, new cameras with a shutter speed of 1/25th of a second allowed snap shots and it became possible to take photographs in the middle of action as here.

Another curator has found an intriguing photo presenting a flying saucer approaching Helsinki over the sea. UFOs, first witnessed in the USA in 1947, were seen worldwide in the 1950s, also in Finland. Elanto magazine published an article about the UFOs in 1952 and ordered a photo for that. The photographer simply cut a photo of a saucer and glued it on a sea landscape – an example of photo manipulation long before Photoshop.

A third photo curator has been involved in a documentation project collecting memories and pictures from the rehearsal rooms of musical ensembles. This is a part of preparing an exhibition about the musical life in Helsinki. We have received some colourful memories, but this far it seems that cameras have been kept away from rehearsing bands... The City Museum hopes that many more musicians will open their photo albums.

The Children's Town at the historic Sederholm House is a new kind of children's museum.

Tapahtumakalenteri

KAIKKIIN TAPAHTUMIIN ON VAPAA PÄÄSY.

ROINAN UUSI ELÄMÄ

Uusix-verstaan työpajoissa Hakasalmen huvilassa opitaan tekemään itse kekseliästä uusiodesignia kierrätysmateriaaleista.

NEULOTAAN PÄÄSIÄISMUNIA

Tuomarinkylän kartanomuseon työpajoissa 17.3. ja 20.3. puikot heiluvat pääsiäistunnelmissa ja samalla muistellaan menneitä.

KUKKIVAA HISTORIAA

Työväenasuntomuseon puutarhajuhlissa 14.6. voi eläytyä entisajan viherharrastukseen ja hankkia perinnekasvien taimia ja siemeniä.

TAMMIKUU

- 4.–8.1. *Lux Helsinki* -valoteos Hakasalmen huvilan pihalla
- to 10.1. *Tieteiden yö* klo 18–22 Sofiankatu 4:ssä ja Sederholmin talossa
- ke 16.1. TEE UUSIX -työpaja: *Mapin uusi elämä* klo 13–14.30 Hakasalmen huvilassa
- to 17.1. Kari-Paavo Kokki: *Antiikkiasiantuntijan erikoisopastus* klo 17 *Made in Helsinki* -näyttelyssä Hakasalmen huvilassa
- su 20.1. *Nukkekotityöpaja* klo 13–16 Sederholmin talossa
- ke 23.1. *Nukkekotityöpaja* klo 13–16 Sederholmin talossa
- to 31.1. Yleisöopastus *Made in Helsinki* -näyttelyssä klo 17 Hakasalmen huvilassa
- to 31.1. Marketta Tamminen: *Historismia ja kertaustyyliä 1800-luvun salongissa* klo 18 Hakasalmen huvilassa

HELMIKUU

- su 3.2. Johdanto *Made in Helsinki* -näyttelyyn klo 13.30 Hakasalmen huvilassa
- ke 6.2. TEE UUSIX -työpaja: *Keramiikka kiertoon* klo 13–14.30 Hakasalmen huvilassa
- su 10.2. Laskiainen kartanolla klo 11–13 Tuomarinkylässä
- ke 13.2. *Nukkekotityöpaja* klo 13–16 Sederholmin talossa
- to 14.2. Yleisöopastus ruotsiksi *Made in Helsinki* -näyttelyssä klo 17 Hakasalmen huvilassa
- to 14.2. Jukka Relas: *Presidentin linnan sisustus 1800-luvulla* klo 18
- 19.–21.2. *Hiihtoloma-askartelua* koko perheelle klo 12–15 Sederholmin talossa
- su 24.2. *Nukkekotityöpaja* klo 13–16 Sederholmin talossa
- to 28.2. Minna Sarantola-Weiss: *Windsor-tuoli ja suomalaisen puusepänteollisuuden synty* klo 18 Hakasalmen huvilassa

MAALISKUU

- su 3.3. Johdanto ruotsiksi *Made in Helsinki* -näyttelyssä klo 13.30 Hakasalmen huvilassa
- ke 6.3. TEE UUSIX -työpaja: *Pääsiäiskierrätys* klo 13–14.30 Hakasalmen huvilassa
- to 7.3. Yleisöopastus *Made in Helsinki* -näyttelyssä klo 17 Hakasalmen huvilassa

- su 10.3. *Antiikkiklinikka* klo 12–15 Hakasalmen huvilassa
- ke 13.3. *Nukkekotityöpaja* klo 13–16 Sederholmin talossa
- su 17.3. *Neulotaan pääsiäismunia ja muistellaan* klo 13–15 Tuomarinkylän kartanomuseossa
- su 17.3. Johdanto *Made in Helsinki* -näyttelyyn klo 13.30 Hakasalmen huvilassa
- ke 20.3. *Neulotaan pääsiäismunia ja muistellaan* klo 13–15 Tuomarinkylän kartanomuseossa
- la 23.3. *Pääsiäisoksia koristellaan* klo 11–14 Tuomarinkylän kartanomuseossa

HUHTIKUU

- to 4.4. Yleisöopastus ruotsiksi *Made in Helsinki* -näyttelyssä klo 17 Hakasalmen huvilassa
- to 4.4. *Kevään koululauluja* klo 18–20 Sederholmin talossa
- su 7.4. Yleisöopastus *Tyylikästä* -näyttelyssä klo 14 Tuomarinkylän kartanomuseossa
- ke 10.4. TEE UUSIX -työpaja: *Kassien kevättauunaus* klo 13–14.30 Hakasalmen huvilassa
- 13.–14.4. *Muotiviikonloppu* Hakasalmen huvilassa
- ke 17.4. *Nukkekotityöpaja* klo 13–16 Sederholmin talossa
- to 25.4. Yleisöopastus *Made in Helsinki* -näyttelyssä klo 17 Hakasalmen huvilassa
- su 28.4. *Lasten sunnuntai* klo 11–13 Tuomarinkylän kartanomuseossa

TOUKOKUU

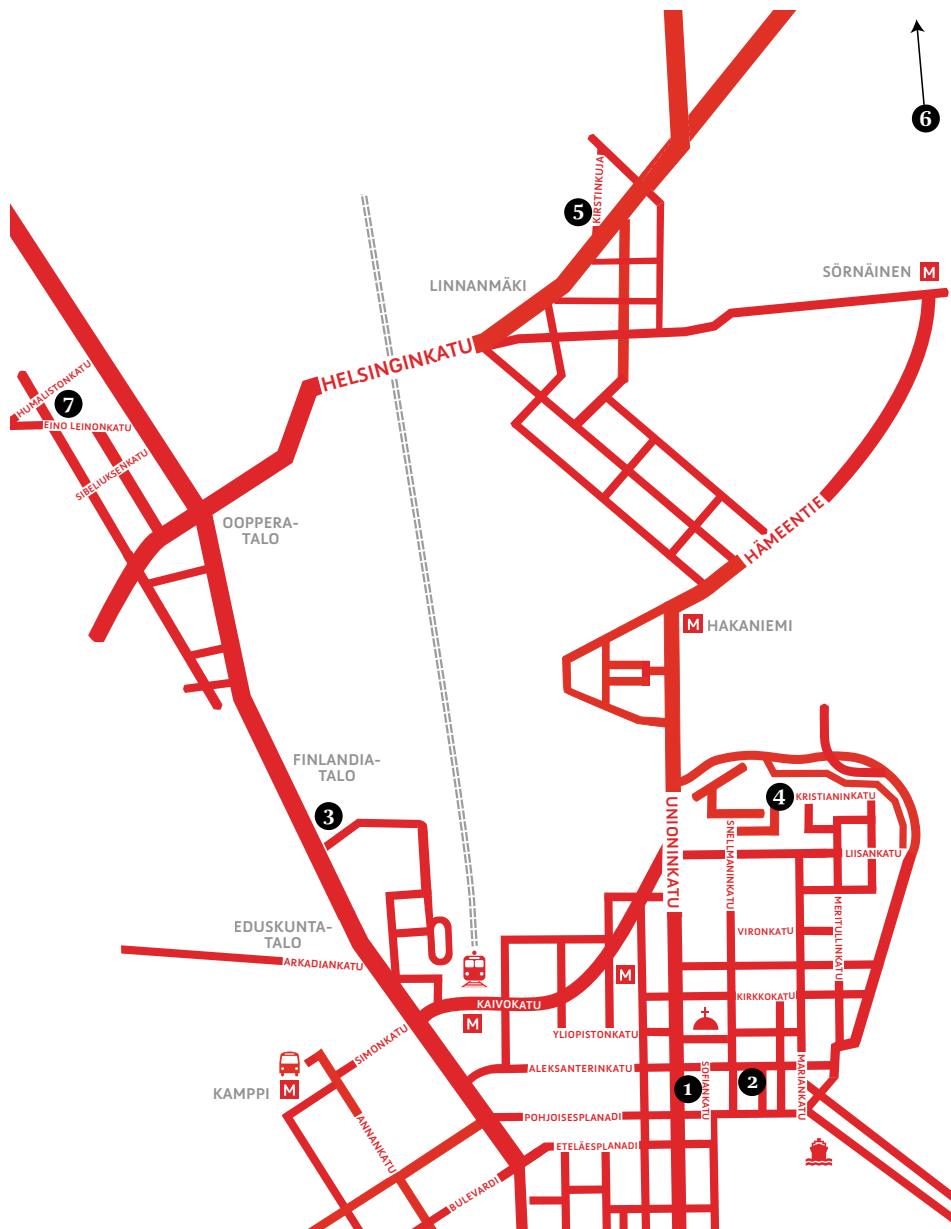
- ke 15.5. TEE UUSIX -työpaja: *Fillari hajoaa moneksi* klo 13–14.30 Hakasalmen huvilassa
- la 18.5. Kevätjuhla klo 12–16 Sederholmin talossa
- ke 22.5. *Virkataan ja muistellaan* klo 13–14.30 Tuomarinkylän kartanomuseossa
- ke 29.5. *Virkataan ja muistellaan* klo 13–14.30 Työväenasuntomuseossa

KESÄKUU

- ke 12.6. *Helsinki-päivän ohjelmaa* Sofiankadulla, Sederholmin talossa ja Hakasalmen huvilassa
- pe 14.6. *Puutarhajuhla* klo 14–18 Työväenasuntomuseossa

ELOKU

- to 22.8. *Taiteiden yö* Sofiankadulla, Sederholmin talossa, Hakasalmen huvilassa ja Tuomarinkylän kartanomuseossa

museo

HELSINGIN KAUPUNGIN

Helsingin kaupunginmuseo
 PL 4300
 FI-00099 Helsingin kaupunki
 Puh. (09) 3103 6630
www.helsinginkaupunginmuseo.fi

Helsingfors stadsmuseum
 PB 4300
 FI-00099 Helsingfors stad
 Tfn (09) 3103 6630
www.helsingforsstadsmuseum.fi

Helsinki City Museum
 P.O.Box 4300
 FI-00099 City of Helsinki
 Tel. (09) 3103 6630
www.helsinkicitymuseum.fi

Löydä helsinkiläisten lempipaikkojen historia ja kaupunkilaisten tarinat.

Kaupunginmuseon päärakennuksessa 13.1. asti "Enem-
 män funkista, Reino!" -näyttely. Kesäkuussa avautuu
 uusi näyttely Hulluna Helsinkiin. Kino Engel 2:ssa esite-
 tään päivittäin Helsinki-aiheisia dokumenttifilmejä.

1 Sofiankatu 4
 13.1. asti ja 6.6. alkaen
 ma-pe klo 9-17, to klo 9-19, la-su klo 11-17

Helsingin vanhin talo kuuluu nyt kaupungin nuorimmille.

Lasten kaupunki kutsuu tutustumaan Helsingin lasten
 menneisyyteen omin käsin. Leiki 1700-luvun puodissa,
 raapusta rihvelitauluun kansakoulun pulpetissa ja
 vieraile 1970-luvun mummolassa!

2 Sederholmin talo
 Aleksanterinkatu 16-18, puh. 3107 8519
 ti-pe klo 13-17, la-su klo 11-17

Helsinkiläisen designin vaiheita hopeapikareista haalareihin vanhassa huvilassa.

Made in Helsinki 1700-2012 avaa yllättäviä näkö-
 kulmia esineiden maailmaan ja ulottaa helsinkiläisen
 muotoilun juuret aikaan, jolloin sanaa design ei
 tunnettu.

3 Hakasalmen huvila
 Mannerheimintie 13b, puh. 3103 6529
 1.9. asti ke-su klo 11-17, to klo 11-19

**Tunnelmallinen pikkuporvaris-
 koti Kruununhaan sydämessä.**

Kantakaupungin vanhin paikallaan säilynyt puutalo,
 joka valmistui 1818, on sisustettu 1860-luvun pikku-
 porvariskodiksi.

4 Ruiskumestarin talo
 Kristianinkatu 12, puh. 3107 1549 tai 3103 6630
 -6.1. ja 5.6.-15.9. ke-su klo 11-17

**Pieniä koteja ja pihapuiden
 suhinaa: kodikas museo
 esittelee hellahuoneiden arkea.**

Linnanmäen juurella sijaitseva tunnelmallinen museo
 esittelee 1900-luvun helsinkiläisten työläiskotien elä-
 mää, joka heijastaa kaikkien suomalaisten arkipäivän
 historiaa.

5 Työväenasuntomuseo
 Kirstinkuja 4, puh. 3107 1548 tai 3103 6630
 10.5.-29.9. ke-su klo 11-17

**Tyylikästä-näyttely esittelee
 sisustustyyliä barokista
 jugendiin.**

Tuomarinkylän kartano 1790-luvulta sijaitsee Pohjois-
 Helsingissä. Päärakennuksessa on esillä kaupungin-
 museon hienon huonekalu- ja koriste-esinekeräilyä
 aarteita.

6 Tuomarinkylän kartanomuseo
 Tuomarinkyläntie 7, puh. 3107 1568
 ke-su klo 11-17

**Istahda menneen ajan
 ratikkaan tunnelmoimaan.**

Helsingin vanhin raitiovaunuhalli (vuodelta 1900) on
 osa Kulttuuritehdas Korjaamo. Ratikkamuseon näyt-
 telyssä tarkastellaan Helsingin raitiovaunujen vaiheita
 matkustajan näkökulmasta.

7 Ratikkamuseo
 Töölönkatu 51 A, puh. 3103 6630
 ma-su klo 11-17

Seitsemän museota – aina vapaa pääsy!